

4.1 IZROČKI – frazeologija v spletni slovenščini

Frazeologija v spletni slovenščini

Polona Gantar

Ljubljana, 26. 8. 2015

Dober dan za frazeologijo

Spoznati pojme in orodja za analizo večbesednih enot

- Kaj je frazeologija
- Kaj so frazeološke enote
- Kako in zakaj frazeologijo uporabljamo v jeziku
- Kako uporabljamo korpusne pri frazeoloških raziskavah

- **Frazeologija** je **jezikoslovna veda**, ki preučuje različne tipe **večbesednih enot**, njihove **izrazne, pomenske, skladske in besedilne lastnosti**. Poleg tega z izrazom frazeologija označujemo tudi **zbir frazeoloških enot**, ki jih uporabljamo v določenem jeziku.

ključne besede

- večbesednost
- pomenska neprozornost
- slovnična „nepravilnost“

problemi s težavami

eno- ali večbesednost?

- Alfa romeo
- d. o. o., omg! espe
- slovensko-italijanski
- bati se, smejati se, svitati se ...
- al dente, at hoc, a priori
- naprimer – na primer; hokus pokus – hokuspokus
- popihati jo, cukati ga

vsak začetek je težak

pomensko prozorno ali neprozorno?

- **črn**
črna barva, črna obleka, črne hlače
črn oblak
Črno morje, Črna gora, Črni Vrh
črni kruh, črna kava, črni čaj, črni ribez
črna vdova
črna kronika, črni humor, črni petek
črna gradnja

JANES (••) pametni telefon IJS

Kaj je frazeologija?

gosta megla prava čokolada jabolko od drev esa

topla greda varnostni trikotnik frazemi

kolokacije terminologija **sobese** volk iz gozda

naravna jezikovna raba **dilo...** vrabec maslo ... kozel

jezikovni vzorci pregovori ustvarjalnost drugačnost

korpusni viri in orodja slovarji, priročniki iz zelja črna ovca

JANES (••) IJS

Večbesedne enote

večbesednost tipičnost	terminološkost	ustvarjalnost drugačnost
KOLOKACIJE	STALNE BESEDNE ZVEZE	PREGOVORI, FRAZEMI
naravna jezikovna raba	pomenska neprozornost	pomenska neprozornost
učenje jezika	neprevedljivost	ekspresivnost
računalniška obdelava jezika	terminološkost	neprevedljivost
korpusi	računalniška obdelava jezika	ustvarjalnost, drugačnost
orodja za analizo korpusov		računalniška obdelava jezika
ZGRADBA	POMEN, FUNKCIJA	JEZIKOVNA RABA

Kolokacije

povej mi s kom se družiš in povem ti ... kaj pomeniš

„you shall know the word by the company it keeps“

(Firth, J. R. 1957)

Kolokacije besede *krona*

Pomeni besede *krona*

Kolokacije

povej mi s kom se družiš in povem ti ... kaj pomeniš

„you shall know the word by the company it keeps“

(Firth, J. R. 1957)

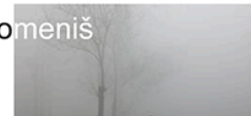
Kolokacije so zveze besed, ki se v jeziku pogosto pojavljajo skupaj.

Pogostost sopojavljanja in trdnost zveze je mogoče izračunati.

S kolokacijami se v jeziku izražamo naravno – to je značilno predvsem za materno govorce.

Kolokacije so zato pomembne pri učenju tujega jezika.

Kolokacije so zato tudi pomembna sestavina slovarjev in jezikovnih učbenikov.

Stalne besedne zveze

„večbesedne besede“

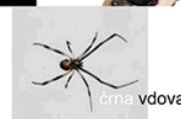
Stalne besedne zveze se obnašajo kot **besede**, le da so sestavljene iz **več besed**, npr. *bančni avtomat*. Materni govorcji jih zato včasih težko prepoznamo.

Njihovega **pomena kot celote** ni mogoče vedno izpeljati iz **vsote pomenov** njegovih sestavin.

Njihov pomen je zato dobro opisati v **slovarju**.

Pogosto nimajo **neposrednega prevoda** v tuj jezik, ali pa v tujem jeziku njihova zgradba **ni večbesedna**.

Stalne besedne zveze poimenujejo konkretne predmete, pojave ... navadno na določenem **strokovnem ali terminološkem področju**.

stara mama ≠ grandmother

prava čokolada ≠ cooking chocolate

SLO	CZ	DE	ANG
čez čas/ sčasoma	po čase/ začas	im Laufe der Zeit/ über die Zeit	in time
v hipu/ kot bi trenil/ tako	na první pohled	im Überblick	in (less than) no time
skrajni čas	nejvyšší čas/ načase	höchste Zeit	high time/ about time

Stalne besedne zveze

„večbesedne besede“

Stalne besedne zveze se obnašajo kot **besede**, le da so sestavljene iz **več besed**, npr. *bančni avtomat*. Materni govorci jih zato včasih težko prepoznamo.

Njihovega **pomena kot celote** ni mogoče vedno izpeljati iz **vsote pomenov** njegovih sestavin.

Njihov pomen je zato dobro opisati v **slovarju**.

Pogosto nimajo **neposrednega prevoda** v tuj jezik, ali pa v tujem jeziku njihova zgradba ni **večbesedna**.

stara mama ≠ grandmother

prava čokolada ≠ cooking chocolate

Frazeološke enote

„jezikovne nepravilnosti“

Ena ali dve besedi?

piš me v uh = pišmevuhovstvo, nebodigatreba

Katera beseda?

žebljica, glavica, bes, plentaj,

Katera besedna oblika, vrsta?

odpreti na stežaj - stežaj? priti na kant - kant?

Slovnicična pravilnost?

briti (se) norca iz koga – briti se/briti si noge/ briti komu dlake/glavo

Pomenska nepričakovanost

vlačiti koga po zobeh; nositi srce na dlan; pustiti koga na cedilu; delati iz muhe slona
imeti besedo na koncu jezika

Besedilna pravilnost?

Ti meni, jaz tebi. – Če ti daš meni nekaj, dam jaz tebi nekaj

Frazeološke enote

ekspresivnost, drugačnost, opaznost = USTVARJALNOST!

FE so ustaljene metafore, ekspresivni izrazi, zato se z njimi celotna jezikovna skupnost izraža metaforično.

spraviti v red – urediti
mazati si roke z (drekom) – ukvarjati se z neprijetnimi ali kaznivimi stvarmi

Njihova raba zato odraža splošno človeške lastnosti, pa tudi prepoznavne družbene pojave in narodove značilnosti.

biti krvav pod kožo
naj sosedu krava crkne
kdor ne skače ni Slovinc

Pogosto so prav zaradi ekspresivnega naboja povod za ustvarjalno in duhovito rabo.

kdor drugemu jamljo koplje ...
... ziher ni sebičen

six pack

one pack = [uampek]

ljubi svojega bližnjega ...
... samo pazi, da te ne dobijo

zrno do zrna ... gluten
kamen na kamen ... nepremičninski davek

Kdor visoko leta ...
je Peter Prevc

Frazeologija v družbi z jezikom

brezposelni ...

in upokojenci
 diplomanti
 samohranilka
mladi
 prejemniki socialne pomoči

oseba
 in iskalci prve zaposlitve
mladi
 invalid
 in upokojenci

... moški

odrasel
 poročen
 samski
 pravi
mlad

poročen
 sanjski
 samski
mlad
 čeden

poz.

... ženska

samska
mlada
 sanjska
 odrasla
 sodobna

mlada
 samska
 sanjska
 moški in ženska
lepa

poz.

... politik

skorumpiran
 koruptiven
vrl
 obsojen
 nesposoben

neg.

vodilen
vrl
 opozicijski
 vpliven
srbski

poz.

tipično slovensko ...

Kdo je tipičen slovenski

Kaj je tipično slovensko

tipična slovenska
družina
folklor
fora
zgodba

tipična slovenska
fovšija
mentaliteta
razmišljanje

tipičen slovenski
film
volilec
voznik

JANES

NEGATIVNO

KRES

tipična slovenska
jed
vas
pokrajina

NEUTRALNO

Frazeologija in računalniško jezikoslovje

jezikovni vzorci

@BlogSlovenija mogoče ime in priimek? @BlogSlovenija **tipična slovenska družina**, fotr pijanc, mama pijanka, samohranilka je ca. 6-8 ur na dan. Živimo skupaj, kot **tipična slovenska družina**, v isti hiši, z ločenim gospodinjstvom kateremu primeru bi se najbolj približala **tipična slovenska družina**? <http://t.co/EpwSaJhU6G> Zakaj na zapuščinski bodo stopili skupaj? To pa ni **tipična slovenska družina**. :) @SuzanaP24ur @SustarsicM Ne <http://t.co/H7JwaUC0rV> <http://t.co/qMCWuaL00o> FOTO: **Tipična slovenska družina** nasmejala Vanečo - <http://t.co/H7JwaUCC> <http://t.co/H7JwaUC0rV> <http://t.co/gnnarpul6Q> FOTO: **Tipična slovenska družina** nasmejala Vanečo - <http://t.co/H7JwaUCC> največja smet na svetu! In to so ponavadi **tipične slovenske družine**, kjer očitno preko trpljenja, žaljenja Anja rodila sem se v čisto običajni precej **tipični Slovenski družini**. Saj veš ob nedeljah k maši potem , bi rekli, da je popolnoma enak najbolj **tipični slovenski družini** (ki je seveda globoko disfunkcionalna pripadajočimi disfunkcionalnostmi značilnimi za **tipično slovensko družino**, a vseeno ne razumem, kaj nekatere dvema staršema (če za primer vzamemo le **tipično slovensko družino**, kjer je oče deloholik in cel dan sprejemljivo. Micl02: ajaaa, to je un film, ko **tipično slovensko družino** predstavljajo črnici ... WTF, sicer

frazeologija in računalniško jezikoslovje

IZDELAVA RAČUNALNIŠKO BERLJVIH JEZIKOVNIH OPISOV

=S_kakšen?/S_kdo-kaj?
2:pridevnik brez_GSD{0,5} 1:samostalnik

LBS-XX #####
#/1/ <struktura>PBZ0 sbz2</struktura>
#/2/ <struktura>pbz0 SBZ2</struktura>

↑ gramatične relacije

PROCESIRANJE NARAVNEGA JEZIKA

$$Dice(f_A, f_B) = \frac{2 \frac{f_{AB}}{N_A} \frac{f_{AB}}{N_B}}{\frac{f_A}{N_A} + \frac{f_B}{N_B}} \approx \frac{2 \frac{f_{AB}}{N}}{\frac{f_A}{N_A} + \frac{f_B}{N_B}} = \frac{2f_{AB}}{f_A + f_B}$$

↑ statistični izračuni

IZDELAVA ORODIJ ZA ANALIZO KORPUSOV

družina (samostalnik)
JANES v0.3 frekvenca = 24.246 (150.3 na

Constructions			S_kakšen?	7,554	2.9
O_z_lastnim_imenom	241	1.2	enostarševski	210	9.78
O_s_števili	419	1.0	primaren	158	9.14

blazno (prilov)
JANES v0.3

S_je_pred_p	1,294	31.3
blaten	83	10.27
smešen	43	7.13
kul	40	6.67
seksi	11	6.52
dolgočasen	16	6.34
navdušen	15	6.23
zoprn	8	6.17
ponosen	15	6.13
simpatičen	16	6.12
občutljiv	12	6.08
pameten	48	6.07
fin	8	6.04

ogrožen	135	8.74
članski	97	8.48
romski	88	8.42
istospolen	86	8.31
lovski	78	8.24
mlad	377	8.19
difunkcionalen	61	8.02

↑ prikaz podatkov

1. analiza korpusa

3. zapis jezikovnih vzorcev

kdo_[1] zmagaja
zmagaja na čem_[2]
zmagaja v čem_[2]
zmagaja v čem_[3]
zmagaja v čem_[4]
zmagaja med kom_[4] (množina)
zmagaja med kom_[5] (množina)
zmagaja pred kom_[5]
zmagaja nad kom_[5]
zmagaja s čim_[6]

2. zapis pomena in udeležencev v „največjem“ stavčnem vzorcu

če ŠPORTNIK ali ŠPORTNA EKIPA_[1] zmagaja, doseže na ŠPORTNEM TEKMOVANJU_[2] v določenem ŠPORTU_[3] ali glede na določena MERILA_[4] v odnosu do drugih ŠPORTNIKOV ali ŠPORTNE EKIP_[5] NAJBOLJŠI REZULTAT_[6]

4. zapis udeležencev

[1], [5] – ŠPORTNIK, ŠPORTNA EKIPA velemojster, skakalec, smučar, domačin, domačinka, gostitelj, barca, španec, favorit, ekipa ...
[2] – ŠPORTNO TEKMOVANJE na_ tekma, na_turnir, na_dirka, na_tekmovanje, na_miting, v_tekma
[3] – ŠPORT
[4] – MERILA v_niz, v_etapa, v_disciplina, v_dvoboj, v_kategorija
[6] – REZULTAT z_točka, z_gol, z_zadetek

5. avtomatsko zgenerirani potencialni vzorci